

За протистоянням основних напрямів у культурі приховується перехід від буття на грані дива і катастрофи до елліністичної науки з її ідеєю впорядкованості та естетичного організованого буття, а потім до життя у мінливому вирі магії транснаціональної деструкції, зрушень техногенного середовища і намагання зберегти людські цінності та смисложиттєві пріоритети у віртуально-штучному світі.

Тріада «Діоніс – Аполон – Одісей» не тільки надає нового розуміння культурно-історичної еволюції людства, а й задає вектор соціально-культурного поступу в майбутнє.

Віталій Бондаренко

Національний університет «Львівська політехніка»

ПРИРОДНЕ НАЧАЛО ЛЮДИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ У НАДРАЦІОНАЛЬНІ СФЕРИ

Людина завжди була і надалі залишиться найпершим та найскладнішим об'єктом для філософії. Коли ставиться питання про природу людини та її перспективи, тоді так чи інакше відбувається концентрація або, за наявності виправданих засад, синтез знань. Тому є підстави вважати антропологічне спрямування філософії підґрунтям для проривів у нові сфери пізнання та здобуття нових пізнавальних результатів.

В осмисленні як людини, так і дійсності, використовуються поняття емпіричне, досвідне, раціональне, ірраціональне, чуттєве, інтуїтивне та ін. Сучасні теорії пізнання дають визначення цим формам людського засвоєння світу, проте завжди були мислителі, які цим не задовольнялись та не обмежувались. Несвідоме, позараціональне, надраціональне – це також поняття із сфери людського інтелектуального засвоєння світу. До них завжди існувала увага, але в наш час вони, можна сказати, набувають нового значення. Справа в тому, що відбувається зближення різних наук і наукових напрямів, а разом із таким зближенням все більше очевидними постають і їх обмеження. Наприклад, фізики не мають надійної моделі на рівні макропроцесів для того, щоби точно передати те, що відбувається в світі елементарних частинок. Так само не існує добре узгодженого описання явищ мегапроцесів і мікропроцесів.

Все це надає гостроти дискусіям про майбутню долю людини. Ми знаємо сьогодні, що електронні машини і комп'ютери опрацьовують інформацію набагато краще від будь-якої людини. Людина просто не може рахувати із такою швидкістю та такою кількістю цифр. З іншої сторони, електронному програмуванню стають під силу і такі види інтелектуальних побудов, які не мають прямого математичного виявлення, наприклад, візуальне моделювання, музичні комбінації, експерименти із кольором та ін. Все це можна осмислити в аспекті того, щоби поставити запитання: а в чому людина завжди буде мати переваги над машинами? Що їм не може бути підвладним, а для людини, навпаки, буде природним.

В середньовічній філософії, коли обговорювались проблеми пізнання Бога, активно використовували термін “надраціональне“: малося на увазі не те, що є принципово нерозумним, але і не те, що суперечить розуму, але те, що настільки його перевершує, що змушує розум визнати свої обмеження. Для науки сьогодні немає таких явищ, які б людина не змогла зрозуміти, тобто орозумнити. Але і наука сьогодні вже не виступає із тезами про свою всемогутність. Що може постати джерелом для визнання її меж і також визнання того, що перевершує як її, так і претензії людського розуму?

На наш погляд, в цьому питанні варто звернутись до природного начала в людині. Філософське поняття «природи» не можна звести лише до визначення того, що оточує людину і суспільство і постає джерелом для проявів їх активності. Природа – це начало всього, що має якість і реальність. Окрім того, саме природа проявляє себе так, що вона водночас є єдиною і множинною, поверховою і утаємниченою, податливою і впертою, однотипною і нескінченно різноманітною. Все це можна віднести і до природного начала в людині, адже природа знаходиться всередині як людини, так і суспільства. К.-Г.Юнг писав про те, що людська свідомість поєднується із психікою, а корені психіки уходять навіть в неорганічну природу. Тому природне начало людини можна вважати тим, на засадах чого людина інтегрована у світ, у космос, у найперші енергетичні імпульси буття. Скільки би наука і пізнання не намагались вичерпати або визначити зазначені особливості проявів природи, вони ніколи цього не зроблять до кінця або належною мірою. Тому і можна вважати, що природне начало є джерелом зв'язків людини із надраціональним.

Олександр Вознюк

Житомирський військовий інститут Національного авіаційного університету

РАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ІРРАЦІОНАЛЬНОСТІ

Світ завжди балансував на грані раціональної та ірраціональної стратегій пізнання та освоєння світу, які обертаються навколо деякої "центральної точки" – "третього шляху пізнання", де раціональне та ірраціональне, що постають, у відомому сенсі, когнітивними антагоністами, приводяться до гармонії. Відтак, можна говорити про певну загальну психофізіологічну, логічну та світоглядну "територію", де ці протилежності приходять до єдності.

Сучасна наука й філософія як форми суспільної свідомості оперують ймовірними, потенційно-можливими категоріями та ґрунтується на певних ірраціональних принципах, у які вірять. Як писав академік Л.С.Берг, головний постулат, з яким природознавець підходить до розуміння природи – це той, що в природі взагалі є сенс, що її можливо осмислити і зрозуміти, що між законами мислення, з одного боку, і ладом природи, з другого, є деяка передвстановлена гармонія; без цього мовчазного припущення ніяке природознавство неможливе.

Можна сказати, що в науці й філософії віра у певну закономірність покладається у витоках руху думки, оскільки мова науки – це логіка, яка як